

סוקרים ספרים

טיפול קבוצתי: תיאוריה ומעשה

ארוין יאלום עם מוליין לשץ

הוצאת כנרת בשיתוף עם הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית בירושלים. 2006.

אתר מאגנס: www.magnespress.co.il

הקבוצה ממלאה תפקיד מרכזי וכנראה מכריע במהלך התפתחות האדם. היא משמשת לצורכי למידה של תפקידים והתנהגויות חברתיות, בסיוע לפתרון בעיות, ובתמיכה במצבי מצוקה ומשבר. חכמינו הבינו את משמעותה העמוקה של הקבוצה להתפתחות האדם ונהגו לומר: "חברותא או מיתותא". דהיינו, בהעדר קבוצת השתייכות אדם עלול למות. הכוונה הייתה ל"מיתה" מנטלית, רגשית ובין-אישית. היוונים (אריסטו) תיארו את האדם כ"חיה חברתית".

כאילו־סטרציה לחשיבות הרבה של התהליכים הקבוצתיים ולמשאבים האצורים בהם ישמש הסיפור הבא: מחלת האיידס מפליאה את מכותיה, במיוחד באפריקה. שיעור מקרי המוות בקרב החולים שם הוא גבוה מאוד, בעיקר בשל העדר אמצעים לרכוש את קוקטייל התרופות. בעקבות השכול והאובדנים המרובים והתכופים שקעו רבים מן הקרובים הנותרים בחיים בדיכאון עמוק, שסימניו אפתיה, נסיגה ממילוי תפקידים חברתיים והעדר שמחת חיים. בהעדר משאבים לטפל בנפגעי השכול באמצעות תרופות נוגדות דיכאון פנו המטפלים מתחום בריאות הנפש ליצירת קבוצות תמיכה לנפגעי השכול. ההשתתפות בקבוצות התמיכה, שניהלו הנפגעים עצמם בהדרכת אנשי מקצוע מתחום בריאות הנפש, הביאה להקלה ניכרת בתסמינים ובהתנהגות החברים מוכי הדיכאון.

ואכן זוהי מסקנתם של מחברי הספר: באמצעות תהליכים קבוצתיים שחווים משתתפי קבוצות תמיכה ושינוי, ואשר מונחים על-ידי אנשי מקצוע, ניתן לסייע לאנשים המצויים במצוקות נפשיות, בין-אישיות וחברתיות. המחבר הראשון, ארווין יאלום, שספרו זה יוצא כבר במהדורה החמישית, הכריז בקול חד וצלול כבר במספר מהדורות קודמות, ובמהדורה זו בצורה בהירה ומנומקת עוד יותר, כי קיימים 11 גורמי טיפול (therapeutic factors) שבאמצעותם מתרחשת התמורה בקרב משתתפי הקבוצה. רשימת גורמי הטיפול, שיוסברו בקצרה בהמשך, כוללת את התהליכים

הבאים: הפחת תקווה, אוניברסליות, הקניית מידע, אלטרואיזם, שחזור מתקן של הקבוצה המשפחתית הראשונית, פיתוח טכניקות של חיברות, חיקוי, למידה בין-אישית, לכידות קבוצתית, קתרוזיס והבנת גורמים קיומיים (existential factors). כפי שניתן להסיק מרשימת גורמי טיפול אלה, הרי שרובם משמשים גם נכסי צאן ברזל בכל התערבות ייעוצית או טיפולית אינדיבידואלית (כמו "הפחת תקווה" ו"אוניברסליות"), ואחרים (כמו "לכידות קבוצתית" ו"אלטרואיזם"), האופייניות אך ורק למערך התערבות קבוצתית. מה יש במבנה הקבוצה ההופך אותה, במיוחד, לכלי יעיל ומשמעותי לשינוי ולתמיכה? בכך הבחינו כבר במהלך ההיסטוריה ובתרבויות שונות.

קבוצות שינוי ותמיכה מנקודת מבט היסטורית

הקבוצה שימשה, ואף מוסיפה לשמש, מדיום עיקרי בטקסים תרבותיים ודתיים. בספרות האנתרופולוגית רבים התיאורים אודות טקסי מעבר והניכה אשר נערכים לצורך קליטת ילדים לקהילת הבוגרים. כמו כן ניתן למצוא תיאורי טקסים עתירי רגשות, אשר בהם מנסים לבטל גזירות טבע, לרפא מחלות ולבצע כישופים. רבים מטקסים אלה מלווים לעתים בשימוש באמצעים כימיים (אלכוהול, סמים), ולעיתים רק באמצעים חברתיים, המסייעים למשתתפים להגיע לקתרוזיס המתבטא בגילויי בכי, שמחה קיצונית ואף ביטויים של אכזריות, הסתכנות ותוקפנות כלפי חברים בקבוצה או מחוצה לה. הקבוצה בהחלט מגשימה את האמירה השקספירית, כי "כל העולם במה וכל האנשים שחקנים" בשמשה זירת ביטוי לחברים ולמנהיגים של הקבוצה או הקהילה. באמצעות ההתנסות בחוויות רגשיות וחברתיות אלה מצופים החברים לשנות את עמדותיהם ואת תפיסותיהם אודות מחלות, אסונות טבע ואובדנים למיניהם וכן להתחזק לקראת אירוע מכונן כמו אסון מלחמה, או פגעי טבע קטלניים.

הדוח הראשון אודות השימוש בקבוצה למטרות רפוי בתקופה המודרנית מתאר מקרה שהתרחש בתחילת 1900, שעה שרופא בשם פראט (Pratt) השתמש במסגרת הקבוצתית להדריך ולטפל בחולי שחפת. הנחת העבודה של הרופא הייתה, כי הקבוצה מסייעת לחולה השחפת להתמודד עם הקשיים הנגרמים עקב המחלה, שבאותם ימים לא היה לה מזור. דיווחים נוספים על שימוש בקבוצות כדי לטפל בחולי נפש התפרסמו בספרות בשנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20. ראוי לציון במיוחד היא גישת הפסיכודרמה של מורנו (Moreno, 1953)

שני מקורות השפעה מרכזיים על הספרות העוסקת ביישום שיטות קבוצתיות לשינוי ולתמיכה היו הגישה האנליטית של ביון (Bion, 1961), והשפעת האסכולה של הדינמיקה הקבוצתית מיסודו של קורט לוין (Lewin, 1947). ביון חשף את הקונפליקטים התת-הכרתיים, המתפתחים בקרב חברי הקבוצה כלפי חבריהם וכלפי המנחה. עבודתו של ביון החלה עם חיילים משוחררים נפגעי קרבות מלחמת העולם

השנייה באנגליה, אומצה מאוחר יותר על-ידי גופים חברתיים, וכיום היא משמשת גם לפיתוח מנהיגות ולהכשרת מנחים קבוצתיים (גישת טביסטוק). האסכולה של הדינמיקה הקבוצתית מיסודו של לוין, ובהשתתפות רבים מתלמידיו ומחבריו שהיו בהתמחותם הן פסיכולוגים מחקרניים והן פסיכולוגים יישומיים, תרמה לתובנות רבות מאוד המשמשות עד היום בתחום ההתערבויות בקבוצות שינוי ותמיכה. מן התובנות התיאורטיות ניתן לציין בעיקר את חשיבות הלכידות הקבוצתית כמנגנון להשגת שינוי, ואת תהליכי ההשוואה החברתית, אשר באמצעותם יוצר לו חבר הקבוצה את ההבנה לגבי "המציאות החברתית". כן ניתן להזכיר את מרכזיות מושג המשוג (פידבק, היוזן חוזר) בעבודותיהם של החוקרים ואנשי המעשה באסכולת הדינמיקה הקבוצתית. מושג תיאורטי נוסף שמקורו באסכולה זו, ואשר משמש כאבן פינה בגישתם התיאורטית של מחברי הספר הנסקר הוא "כאן ועכשיו" (here and now). דהיינו, המטפל / המנחה / המאמן הקבוצתי וכן כל אחד מחברי הקבוצה מתרכזים בתצפיותיהם, בפרשנויותיהם ובעימותים (confrontations) שהם עושים, בעיקר ב"נתונים" העולים ממה שקורה ב"כאן ועכשיו" הקבוצתי. הדיון במושג זה יחזור בהרחבה בסקירת פרקי הספר.

פרקי הספר ותכניהם

הספר "טיפול קבוצתי: תיאוריה ומעשה" הוא ספר עב כרס ובו קרוב ל-670 עמודים. בספר 17 פרקים, רשימה ביבליוגרפית עשירה, שכותרתה "הערות", אשר מתייחסות לכל אחד מפרקי הספר, והיא כשלעצמה משתרעת על כ-90 עמודים. הספר נחתם בתדריך למשתתף בטיפול קבוצתי, ובמפתח שמות ומונחים.

הפרקים 1-4 עוסקים בתיאור הגורמים הטיפוליים שלדעת המחברים הם בבחינת תנאים הכרחיים, אם כי לא מספיקים, התורמים לטיפול אפקטיבי. ואלה הגורמים: הפחת תקווה, אוניברסליות, הקניית מידע, אלטרואיזם, שחזור מתקן של חויית הקבוצה המשפחתית הראשונית, פיתוח טכניקות חיברות וחיקר. בפרקים 2 ו-3 מתעכבים המחברים על שני גורמים טיפוליים בעלי חשיבות רבה לאור תיאוריות התפתחות עדכניות: למידה בין-אישית ולכידות קבוצתית. בפרק 4 דנים המחברים בשני גורמים טיפוליים נוספים: "קתרסיס" וגורמים קיומיים (existential factors). כן משמש פרק 4 לשילוב הגורמים הטיפוליים לכדי מכלול, ולדיון בתלות ההדדית שבין הגורמים ובתרומה היחסית שיש לכל אחד מהם לתהליך הטיפול.

פרקים 5 ו-6 עוסקים בתרומתו של המטפל בשלב הראשון של יצירת קבוצת הטיפול. פרקים אלה דנים בשלוש משימות יסוד של המטפל: (1) הקמת הקבוצה ואחזקתה; (2) בניית תרבות קבוצתית; (3) הפעלה והבהרה של "כאן ועכשיו" (here and now). בפרק 6 המשתרע על כ-50 עמודים, דנים המחברים בעבודת המטפל ב"כאן ועכשיו". כאמור זהו עיקרון טיפולי שמקורו באסכולה של הדינמיקה

הקבוצתית, שראתה את "השדה בזמן נתון" (ההווה) כזירה הרלוונטית להתערבות. ביסוד גישה זו נמצאות גם הנחות פסיכודינמיות, קוגניטיביות והתנהגותיות אודות טבע האדם, פעילות חברי הקבוצה ותגובות המנחה. הנוכחים באינטראקציה הקבוצתית תופסים את ההתנהגות של כל אחד מחברי הקבוצה בעת התרחשותה ואי-לכך קטנים העיוותים שנוצרים כתוצאה מפרשנותם את ההתנהגות לאחר מעשה. ואילו תגובות המנחה ו/או החברים להתנהגות זו שעה "שהברזל חם", דהיינו, סמוך להתרחשותה, מבטיחה, אולי, את קבלתה בהתנגדות מעטה מצד נשואי הפרשנות, דהיינו חברי הקבוצה. תיאוריית ההשוואה החברתית של פסטינגר (Festinger, 1954), שקבעה כי אדם נוקק לחברים הנמצאים במצבו הרגשי, הקוגניטיבי או הקיומי כדי ליצור לעצמו אמות מידה לגיבוש עמדות חברתיות, וכן תיאוריות המעלות על נס את חשיבות הקונסנסוס החברתי (Sullivan, 1953), מסייעות להבין את הערך הטיפולי הרב של תגובות חברי הקבוצה "כאן ועכשיו".

בהציגם את גרסתם להתערבות "כאן ועכשיו" מציינים המחברים עיקרון חשוב, אולי החשוב ביותר בספר כולו: "ההתמקדות בכאן ועכשיו על מנת שתהיה יעילה, צריכה להיות מורכבת משני נדבכים סימביוטיים, שלאף אחד אין כוח טיפולי בלי השני" (ההדגשה במקור, עמ' 154).

הנדבך הראשון הוא חווייתי: "ההתרחשויות המיידיות של הפגישה מקבלות קדימות על פני אירועים חיצוניים, הן בחייהם העכשוויים והן בעברם הרחוק של החברים" (ההדגשה במקור, עמ' 154). וכפי שמציינים המחברים, ההתמקדות באירועים שקורים בהווה מקדמת במידה רבה את התפתחות הקבוצה ואת תגובות החברים. באמצעות התמקדות זו במה שמתרחש במציאות המיידית, נוצרת בקבוצה אווירה של מיקרוקוסמוס חברתי.

הנדבך השני בהתערבות הטיפולית על-פי המחברים עניינו "הבנת התהליך": "עליה לבחון את עצמה: עליה ללמוד את המגעים בתוכה: ללכת מעבר להתנסות גרידא אל מלאכת האינטגרציה של ההתנסות" (ההדגשה במקור, עמ' 154).

בפרק זה מעלים המחברים על נס את החשיבות והמרכזיות של ההתמקדות ב"כאן ועכשיו", שהוא לדעתם סימן ההיכר החשוב ביותר בכל עבודה בקבוצה אינטראקציונית יעילה. אבל, מצביעים המחברים, ההתייחסות "לכאן ועכשיו", ובמיוחד לתהליך שלו, עלולה לעורר חרדה בקרב המשתתפים בקבוצה. יש כאן חשש להזכיר לחברים יחסים בין הורים לילדים, יש כאן חשש להפרת נורמות התנהגותיות השוררות בחברה בדבר אי-מתן משוב בנושאים רגישים, ויש כאן פחד מפני תגובת-נגד אפשרית מצד האחר, שעלולה "לחשוף את ערוות" המעיר, ויש כאן גם קריאת תגר על סמכות ועל היררכיה ארגונית.

בהמשך הפרק עוסקים המחברים בתיאור טכניקות של הפעלת ה"כאן ועכשיו". בהביאם דוגמאות מתוך ניסיונם המקצועי העשיר, הם מציגים בפני הקורא דוגמאות

קצרות של תיאורי מקרים שמתוכם ניתן ללמוד כיצד אפשר ללמד את משתתפי הקבוצה להיות מכוונים לתהליך המתרחש ב"כאן ועכשיו". בפרק זה מפרטים המחברים תוך סקירה תיאורטית את הפרשנות על התהליך, כפי שהם תופסים אותו. זהו אחד הקטעים הטובים ביותר בספרות הטיפולית, המספקים לקורא גם רציונל תיאורטי להתערבות זו, וגם דוגמאות מפורטות לכך. כמו כן דנים המחברים כאן בהרחבה בהבחנה בין פרשנות הנוגעת ליחידים בקבוצה לעומת פרשנות הנוגעת לקבוצה כמכלול.

פרק 7 עוסק בשני אספקטים חשובים בעבודת המטפל הקבוצתי: העברה ושקיפות. המחברים דנים בסוגיות מרכזיות הקשורות לתהליכי העברה (transference) של חברי הקבוצה. הפרשנות של המטפל לגבי משמעות תהליכים אלה תורמת לטיפול בהיותה מקרה פרטי של עקרון העבודה "כאן ועכשיו". סוגיית השקיפות של המטפל זוכה לדיון מעמיק בהמשך הפרק.

פרק 8 עוסק בבחירת מטופלים. כידוע, הספרות העוסקת בעבודה בקבוצות מייחסת חשיבות מרכזית לבחירת החברים לקבוצה. חברים המתאימים למטרות הקבוצה מהווים, במידה רבה, ערובה להצלחת תהליך הטיפול וההתערבות. אולם תובנות אלה אינן פרי מחקרים אמפיריים, אלא תוצאות של התנסויות קליניות, שהתבססו על ניתוח כישלונות בעבודה קבוצתית. להלן מספר קריטריונים לאי-קבלת חברים לקבוצה: אנשים שאינם יכולים או מוכנים לבחון את עצמם ואת קשריהם עם אחרים; אנשים בעלי מודעות פסיכולוגית נמוכה, בעלי אמפתיה פחותה, והמאופיינים באי-נכונות לקחת אחריות אישית לקשיים בחייהם.

פרק 9 עניינו "הרכבת הקבוצה הטיפולית". זוהי סוגיה ראשונה במעלה מבחינת חשיבותה לעתיד התפתחות הקבוצה. אולם, כפי שכותב יאלום, אחרי כל-כך הרבה שנות ניסיון אין המחקר יכול לפסוק הלכה תקפה בנדון. מה הם בכל זאת הממצאים המרכזיים, העשויים לכוון את המטפל בהרכבת הקבוצה? מסקנה מרכזית מן המחקר הניסיון הקליני היא כי לכידות גבוהה מביאה לתוצאות קליניות טובות יותר בדרך כלל.

באופן מעשי מצביעים המחברים על שתי גישות תיאורטיות עיקריות בנושא הרכבת הקבוצה: הגישה ההטרוגנית והגישה ההומוגנית. ביסוד הגישה ההטרוגנית נמצאות שתי הנמקות תיאורטיות: גישת המיקרו-קוסמוס ותיאוריית הדיסוננס הקוגניטיבי. על-פי גישת המיקרו-קוסמוס, ככל שהקבוצה היא הטרוגנית מבחינת הרכב טיפוסי האישיות שנוטלים בה חלק, הרי שיש סיכוי גבוה שהחברים ייחשפו למדגם מייצג של תגובות החברה מחוץ לקבוצה. תיאוריית הדיסוננס קובעת, כי למידה או שינוי יתרחשו אם האדם ימצא במצב של אי-נוחות פסיכולוגית. אי-נוחות זו דוחפת את האדם לשאוף להגיע למצב של הרמוניה או קונצנוס. במונחים של השתתפות בפעילות קבוצתית פירושה כי חבר הקבוצה עשוי לפעול באחד משני

האופנים: אם מידת הדיסוננס היא כה גדולה שאינו יכול לגשרה – לדוגמה, כאשר סגנונו הבינ-אישי הוא בניגוד גמור לנורמות הנדרשות בקבוצה – הוא עלול לפרוש מן ההשתתפות בקבוצה; אך דיסוננס כזה עשוי אף לפעול כגורם מעורר ומדורבן לשנות עמדות והתנהגויות ולסגל אופנים חלופיים ונורמטיביים של מגע בין-אישי. אין מחקר התומך בתזה הגורסת כי קבוצות המורכבות באופן הטרוגני אכן מקדמות יותר את הטיפול. נהפוך הוא, קבוצה בעלת התאמה בין-אישית מפתחת, בדרך כלל, יותר לכידות, חבריה מקפידים על נוכחות, מסוגלים יותר לבטא ולסבול עוינות (עמ' 281). פרק 10 עוסק בהקמת הקבוצה, ובשאלות כגון מקום, זמן, גודל והכנה. יש הסכמה רחבה בעניין החשיבות שיש להכנה על התהליך הקבוצתי.

פרק 11 עוסק בשלבים הראשונים של התפתחות קבוצה. המחבר משתמש במודלים הקלסיים הקיימים בספרות כדי לאפיין שלבים אלה, כגון המודל של טוקמן (Tuckman, 1965), אשר מציע את השלבים הבאים: הקמה, קונפליקט, גיבוש נורמות, ביצוע משימות ופרידה. בעקבות טוקמן תיארו גם מודלים אחרים שלבים דומים. בשלב הראשון עוסקים חברי הקבוצה בהבנת מטרות הקבוצה ובקבלתם על ידי החברים האחרים. בשלב השני מתעוררות שאלות של סמכות, שליטה ומעמד. בשלב השלישי עוסקת הקבוצה במשימתה העיקרית ונוצרת אינטימיות בקרב חבריה, מעורבות בתפקיד, ולכידות משמעותית. השלב האחרון הוא הפרידה. בפרק זה מתארים מחברים כל אחד מן השלבים הללו, תוך הבאת מקרים מתוך ניסיונם האישי בהנחיית קבוצות פסיכותרפיה.

פרק 12 עוסק בקבוצה המתקדמת. הכוונה לקבוצה הנמצאת בעיקר בשלב השלישי על-פי המודל של טוקמן לעיל. דהיינו, היחסים בין חבריה יציבים ומאופיינים באינטימיות ובקרבה הדדית, הלכידות גבוהה והיכולת לשאת פרשנות אודות התנהגות של כל אחד היא גבוהה. בפרק זה נדונות סוגיות של התמודדות עם גילוי עוינות מצד החברים כלפי המנחה וכלפי חברים אחרים, ויש דיון בסוגיות הנוגעות בחשיפה עצמית. כן נדונה בפרק זה סוגיית סיום הטיפול.

פרק 13 עוסק בחברים בעייתיים, ונדונים בו שישה טיפוסים חברים: המונופוליסט, המטופל השותק, המטופל המשעמם, המטופל הדוחה סיוע, המטופל הפסיכוטי, והמטופל בעל הפרעת אישיות.

בפרק 14 דן המחבר במבנים שונים של קבוצה ובעזרים המשמשים את המנחה: לדוגמה, טיפול קבוצתי ופרטני המתנהלים במקביל, או שילוב טיפול קבוצתי עם טיפול על-פי שיטת 12 הצעדים המקובלת בבעיות התמכרות שונות.

פרק 15 עוסק בקבוצות המוקמות למטרות מיוחדות, כמו קבוצות לחולים מאושפזים המצב קשה, לאלה הסובלים ממחלות גופניות מסוימות, לעתים סופניות, וקבוצות לעזרה עצמית.

פרק 16 מתאים יותר לשמש כמבוא לספר, כיוון שהוא עוסק בתיאור דגמי טיפול

והתערבות קבוצתית, אשר קדמו ואף השפיעו על הפסיכותרפיה הקבוצתית. בפרק זה מוזכרות התפתחות קבוצת ה-T (training) – שסחפה יועצים ארגוניים, מנהיגים ומנהלים לעשות שימוש בטכניקות הקבוצתיות לצורך פיתוח ארגוני ואף אישי של חברי הארגונים. תהליכים קבוצתיים כפי שפותחו ובאו לידי שימוש בקבוצות אלה הסתמכו על תיאוריה ומחקר המשמשים אף את הפסיכותרפיה הקבוצתית, אלא שהמנחים של קבוצות אלה ברובם היו חסרי הכשרה קלינית, וכן התיימרו לפתח את חברי הקבוצות תוך התעלמות מרגישויות אישיות ואישיותיות של חלק מהם. הם שאפו, פעמים רבות, לחולל שינוי משמעותי אצל החברים בעקבות שעות אחדות של דינמיקה קבוצתית, ולעתים הביאו לשבר ולפגיעות בהם. גם שינוי אישיותי וקבוצתי לא יכול, כמובן, להתרחש בעקבות התנסות קצרה וחד-פעמית כזו. אולם יאלום ולשץ בכל זאת מעלים על נס את תרומות הקבוצות הללו לפיתוח דרכי ההתערבות בטיפול הפסיכותרפויטי, ומכנים אותן בשם "טיפול לבריאים". הכוונה לשימוש בתהליכים הקורים "כאן ועכשיו", בהבנת מרכזיות מושג הלכידות, והדרישה מן החברים בקבוצה לחשיפה עצמית, ולקבלת משוב על התנהגותם מחברי הקבוצה האחרים.

פרק 17 עוסק בנושא "הכשרת המטפל הקבוצתי". המחברים מציעים מגוון דרכי הכשרה: צפייה בקלינאי מנוסה בעבודתו, הדרכה בטיפול קבוצתי, השתתפות בקבוצת התנסות וטיפול אישי. כן מניחים המחברים, כי המכשירים עצמם לתפקידים אלה אף למדו קורסים בתחומים קליניים כלליים, כמו ריאיון, פסיכופתולוגיה, תיאוריות אישיות וצורות אחרות של פסיכותרפיה. הפרק מסתיים במעין "אני מאמין" של המחברים אודות טיפול קבוצתי. "אני מאמין" זה משלב שני יסודות שמן הדין כי יתקיימו אצל כל בעל מקצוע קלינאי אקדמי. מחד, ההתמקדות ביחיד כנשוא הטיפול והאחריות כלפיו כמטפל ובעל מקצוע, ומאידך ההתייחסות המתמדת של המטפל אל עולם המושגים התיאורטיים, אל המחקרים האמפיריים ואל הידע המצטבר באמצעות המחקר המדעי, שהוא ביסודו בלתי אישי ומתבסס על שיטות מדעיות. יש בשילוב זה מעין תלות גורמים פרדוקסלית, שהרי ההתמקדות ביחיד, פירושה התחשבות ולקחה בחשבון של שונות אינדיבידואלית בתכונות, בצרכים ובהיסטוריה האישית, ואילו ההסתמכות על ידע שמקורו במחקרים אמפיריים (EBP) מציג תוצאות שהושגו מתוך בדיקה של מספר רב של נבדקים ללא התחשבות בשונות הרבה של כל אחד מהם.

פרק זה מסתיים בקריאה למטפל הקבוצתי לשלב בתפקודו גישה מקצועית המסתמכת על מערכת תיאורטית, אך לא במחיר של "חסידות שוטה", או דוקטרינריות מוגזמת ואבסולוטית. וכך מנסחים המחברים בלשונם: "הבעיה היא של איוון. המגזר השמרני המסורתי פחות פתוח מן הרצוי לשינוי... המקצוע כולו נוהה אחרי אופנות במקום להיות מושפע מראיות מוצקות. פסיכותרפיה היא מדע לא פחות מאמנות, ואין במדע מקום לשמרנות חסרת בקורת או לחדשנות לשמה. שמרנות

סוקרים ספרים

אדוקה מציעה בטחון להולכים אחריה, אך מובילה לקפיאה על השמרים. המקצוע נעשה אטום לרוח התקופה... חידוש מפיה רוח חיים ופוחת אפיק יצירתי... אך אם הדבר נעשה ללא הערכה ביקורתית, הדבר מביא לגיבוב קליידוסקופי בלי בסיס ממשי – עיסוק מקצועי הדוהר בטירוף לכל הכוונים" (עמ' 551).

ספרם של יאלום ולשץ הוא מסוג הספרים המקצועיים הקנוניים, אשר כל איש מקצוע בתחום הטיפול הנפשי, בתחום ההנחיה הקבוצתית ובתחום הפסיכותרפיה הקבוצתית חייב להציבו במקום מרכזי בארון הספרים המקצועי שלו. יש להזכיר כי זוהי המהדורה החמישית של ספר זה. במהדורה זו הצטרף אל המחבר הראשון, ארווין יאלום, הפסיכיאטר מולין לשץ, והוסיף נופך משלו לכתוב, בעיקר בעניינים של ציטוט מקורות מחקריים ותיאורטיים ושל התבססות על ניסיון טיפולי עשיר ועל הכשרת מטפלים במחלקה הפסיכיאטרית באוניברסיטת טורונטו. ארווין יאלום, המחבר הראשון של הספר, הוא מטפל הומניסט, מיומן ורבי-השראה, הן בתחום הפרטני והן בתחום הקבוצתי. לזכותו עומדים פרסומים מדעיים רבים, וגם ספרים שבהם נתן ביטוי לניסיונו התרפויטי והאנושי העשיר.

מקורות

- Bion, W. (1961). *Experiences in groups*. New York: Basic Books.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 337–360.
- Lewin, K. (1947). Frontiers in group dynamics. *Human Relations*, 7, 2–38.
- Moreno, J. (1953). *Who shall survive? Foundations of sociometry, group psychotherapy and sociodrama*. New York: Beacon House.
- Sullivan, H. (1953). *Conceptions of modern psychiatry*. New York: Norton.
- Tuckman, B. (1965). Developmental sequence in small groups. *Psychological Bulletin*, 63, 384–399.

פרופ' דוד בר-גל

בית-הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד
האוניברסיטה העברית בירושלים